

دکتر مهدی محقق

گذری بر کتابشناسی پزشکی اسلامی

در قرن اخیر توجه دانشمندان و مراکز علمی به پزشکی اسلامی و تاریخ و اخلاق و آداب و رسوم آن بسیار گشته و کتابها و مقالات فراوانی در آن باره نوشته شده است که گردآوری آنها خود کتابی بزرگ را تشکیل می دهد . برای آنکه طالبان تاریخ پزشکی در اسلام آگاهی اجمالی از مهمترین این آثار که در بیرون از ایران منتشر شده بدست آورند برخی از آنها تحت نام پزشکان نامدار و برخی دیگر تحت موضوعات گوناگون آن فن در این جا یاد می شود :

۱ - بقراط : کتاب فی الاجنة یا جنین شناسی (کمبریج ۱۹۸۷ م) ، فی حبل علی حبل یا آبستنی روی آبستنی (کمبریج ۱۹۶۸ م) ، فی طبیعة الانسان (کمبریج ۱۹۶۸ م) ، فی تدبیر الامراض العادة (کمبریج ۱۹۶۶ م) ، فی الاخلاط (کمبریج ۱۹۷۱ م) ، فی الغذاء (کمبریج ۱۹۷۱ م) ، فی الامراض البلدية (کمبریج ۱۹۷۱ م) .

۲ - جالینوس : فی فرق الطب (قاهره ۱۹۷۸ م) ، فی النبض للمتعلمین (قاهره ۱۹۸۶ م) ، الی اغلو قن فی التاتی لشفاء الامراض (قاهره ۱۹۸۲ م) ، الاسطقات علی رأی بقراط (۱۹۸۷ م) ، فی اختلاف الاعضاء المتشابهة (برلن ۱۹۷۰ م) ، فی ان قوی النفس تابعة لمزاج البدن (بیروت ۱۹۸۱ م) ، فی التجربة الطبیة (آکسفورد ۱۹۴۴ م) ، فی ان الطیب الفاضل يجب ان يكون فیلسوفا (گوتینگن ۱۹۶۶ م) ، فی اجزاء الطب (برلن ۱۹۶۹ م) ، فی الاسباب الماسکة (برلن ۱۹۶۹ م) ، فی عمل التشریح (لیبزیک ۱۹۰۶ م) ، فی الاسماء الطبیة (برلن ۱۹۳۱ م) ، فی معنة التي يعرف بها افضل الاطباء (برلن ۱۹۸۸ م) ، فی الصناعة الصغيرة (قاهره ۱۹۸۸ م) .

۳ - طب نبوی : الطب من الكتاب والسنة ، عبداللطیف بغدادی (بیروت ۱۴۰۶ هـ) ، الطب النبوی ، الحافظ الذهبی (قاهره ۱۴۰۴ م) ، الطب النبوی ، ابن قیم الجوزیة (قاهره ۱۳۹۸ هـ) ، الرحمة فی الطب والحکمة ، جلال الدین سیوطی (قاهره ۱۳۵۷ هـ) ،

الاحكام النبوية في الصناعة الطبية (قاہرہ ۱۹۵۵ م) .

۴ - علی بن ربن طبری : فردوس الحکمة (برلن ۱۹۲۸ م) .

۵ - محمد بن زکریای رازی : الحاوی (حیدرآباد ۱۹۷۴ م) ، الفارق والفرق بین

الامراض (حلب ۱۹۷۸ م) ، منافع الاغذية ودفن مضارها (بیروت ۱۹۸۴ م) ، الطب -

المنصوری (۱۹۸۶ م) .

۶ - علی بن عباس المجوسی : کامل الصناعة الطبية (قاہرہ ۱۳۹۴ م) .

۷ - ابن سینا : القانون (قاہرہ ۱۳۹۴ هـ) ، الارجوزة في الطب (پاریس ۱۹۵۶ م) ،

دفع المضار الکلیة عن الابدان الانسانية (حلب ۱۹۸۴ م) ، الادوية القلبية (حلب ۱۹۸۴ م) ،

۸ - ابن رشد اندلسی : تلخیصات ابن رشد الی جالینوس (سادرید ۱۹۸۴ م) ،

تلخیص کتاب فی اصناف المزاج (قاہرہ ۱۹۸۷ م) ، در مجموعہ «رسائل ابن رشد الطیبة» .

۹ - ابن زہر الاندلسی : التیسیر فی المداواة والتدبير (دشقیق ۱۴۰۳ هـ) .

۱۰ - ابن رضوان مصری : دفع مضار الابدان (کالیفرنیا ۱۹۸۴ م) ، کفاية الطبيب

(لون ۱۹۷۸ م) .

۱۱ - ابن نفیس : شرح تشريح القانون (قاہرہ ۱۹۸۸ م) ، الموجز في الطب

(قاہرہ ۱۹۸۶ م) .

۱۲ - پزشکی اطفال : تدبير الحبالی (= زنان آستن) و الاطفال احمد بن محمد البلدی

(بغداد ۱۹۸۰ م) ، خلق الجنين و تدبير الحبالی و المولودین ، عریب بن سعد القرطبی

(الجزایر ۱۹۵۶ م) ، سياسة الصبيان و تدبيرهم ، ابن جزار قیروانی (تونس ۱۹۶۸ م) .

۱۳ - چشم پزشکی : عشر مقالات فی العين ، حنین بن اسحق (قاہرہ ۱۹۲۸ م) ،

تذكرة الکحالیین ، علی بن عیسی (حیدرآباد ۱۹۸۳ م) .

۱۴ - جراحی : العمدة فی الجراحة ، ابن القف (حیدرآباد ۱۳۵۶ هـ) ، التصريف لمن

عجز عن التالیف ، خلف بن عباس زہراوی (کالیفرنیا ۱۹۷۲) .

۱۵ - کتابهای مفرد (= تک نامه، مونوگراف) در بیماریهای گوناگون: فی المرض المسعی

دیابیطا، عبداللطیف بغدادی (بون ۱۹۷۱ م) ، فی المعدة و امراضها و مداواتها ، ابن جزار

قیروانی (بغداد ۱۹۸۰ م) ، مصالح الابدان و الانفس ابوزید بلخی (فرانکفورت ۱۹۸۴ م) ،

الحمیات (= تبها) ، اسحق بن سلیمان (کمبریج ۱۹۸۱ م) ، فی المالیخولیا ، اسحق بن عمران

(هامبورک ۱۹۷۷ م) ، الاغذية ، اسحق بن سلیمان (فرانکفورت ۱۹۸۶ م) ، فی النبض و التفسرة

(= ادرار) علی بن رضوان مصری (بون ۱۹۸۴ م) .

۱۶ - اخلاق و آداب پزشکی : النافع فی کیفیة تعلیم صناعة الطب ، ابن رضوان

مصری (بغداد ۱۹۸۴ م) ، التشویق الطبی ، صاعد بن الحسن (بون ۱۹۶۸ م) ، ادب الطبیب

ایوب رهاوی (فرانکفورت ۱۹۸۵ م)، المقالة الصلاحية في احياء الصناعة الطبية، ابن جميع (ويسبادن ۱۹۸۳ م)، في التطرق بالطب الى السعادة، ابن رضوان مصرى (حلب ۱۹۷۸ م)، النوادر الطبية، يحيى بن مسويه (ژنو ۱۹۸۰ م).

۱۷ - ستفرقات : دعوة الاطباء، ابن بطلان (ويسبادن ۱۹۸۵ م)، خمس رسائل ابن بطلان بغدادى و ابن رضوان مصرى (قاهره ۱۹۳۷ م)، الذخيرة، ثابت بن قره (قاهره - ۱۹۲۸ م)، مقالة في تدبير الامراض العارضة للمرهبان الساكنين في الديرة و من بعد عن المدينة (ميشيگان ۱۹۶۸ م)، الروضة الطبية، عبيدالله بن جبرائيل بختيشوع (قاهره - ۱۹۲۷ م)، رسالة في الطب و الاحداث النفسانية، ابوسعيد بن بختيشوع (بيروت ۱۹۷۷ م)، مقالتان في الحواس عبداللطيف بغدادى (كويت ۱۳۹۲ هـ).

نتیجه:

اکنون که دانشگاهها و مراکز علمی جهان به تحقیق و تشیع در سیرات غنی پزشکی اسلامی که گذشتگان ما از خود بیادگار گذاشته اند می پردازند و کتابهای یاد شده نمونه ای از آن است مایه تاسف است که در مراکز علمی و دانشگاههای ما حتی نام دانشمندان و کتابهای یاد شده برده نشود. امید است که توجه به این کتابشناسی، حسن کنجکاوی استادان ارجمند و دانشجویان عزیز علم پزشکی را برانگیزد تا متوجه این سیرات گرانبهسا بشوند و در صدد احیاء و نشر آن برآیند و این چنین نباشد که ما برای شناخت سیرات علمی گذشتگان خود وابسته به بیگانگان باشیم.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی